

به نام خدا

جزوه کاملاً کاربردی برای جواب سؤال «عین المحل الإعرابی» که یکی از سوالات مهم امتحان نهایی مشترک در سال دهم، یازدهم، دوازدهم رشته های ادبیات و تجربی و ریاضی است. در این جزوه به ساده ترین شیوه محل اعرابی را برای دانش آموزان عزیز توضیح داده ام.

زهره افسری دبیر عربی

تدریس حضوری و آنلاین

شماره تماس : ۰۹۱۳۱۷۹۹۶۲۹

محل اعرابی (جمله اسمیه و جمله فعلیه)

محل اعرابی یعنی نقش کلمه در جمله و عبارت است از « **فاعل، مفعول، مبتدا، خبر، صفت، مضاف الیه و جارو مجرور یا مجرور به حرف جر و**

...

★ محل اعرابی فقط یک کلمه است. (برای فهمیدن این جمله به صفحه ۴ مراجعه کنید)

برای تشخیص محل اعرابی **اولین قدم** تشخیص نوع جمله هست. انواع جمله

جمله فعلیه: جمله ایست که با فعل شروع میشود

جمله اسمیه: جمله ایست که با اسم شروع می شود.

ارکان جمله فعلیه ⇨ فعل + فاعل + (مفعول)

برای تشخیص جمله اسمیه اول باید علامت های آن را بشناسیم.

مهم ترین علامت های اسم:

ال ، تنوین--، کلمه سه حرفی که حرف وسط آن ساکن باشد، مضاف و ...

ال ← المعلم الطالب، الشمس

تنوین--- ← کتاب، قلم، مدرسه

کلمه سه حرفی که حرف وسط آن ساکن باشد ← فقر، کسب

مضاف و مضاف الیه ← کتاب علی

ضمایر، اسم اشاره، الذي التي الذين من ما اسم هستند و...

ارکان جمله فعلیه ← فعل + فاعل + (مفعول)

نکات مهم

۱- هر فعل فاعلی دارد

۲- فاعل باید بعد از فعل بیاید و هیچ وقت قبل از فعل نمی آید.

جاءتْ **مریم** الى البيت. مریمُ جاءت الى البيت

مریم در جمله اول فاعل است ولی در جمله دوم نمی تواند فاعل باشد چون قبل از فعل آمده است.

۳- علامت فاعل غالباً (ـُـ، ان، ون) هست.

راههای شناخت فاعل

★ سوال؟ چرا رأس البومة در مثال قبل را روی هم فاعل نگرفتیم؟ چون محل اعرابی فقط یک کلمه هست و البومة اینجا مضاف الیه هست

نکته: اگر فاعل بعد از فعل آمده باشد فعل حتماً مفرد و سوم شخص است.

جاء المعلمون الى المدرسة. معلم ها به مدرسه آمدند

با اینکه معلمون جمع هست ولی فعل قبل از آن مفرد آمده المعلمون جاؤوا الى المدرسة.

ولی در این جمله چون معلمون اول آمده و فاعل نیست فعل از آن پیروی کرده و جمع آمده است

ذهب الطالبان الى الجامعة. دانشجویان به دانشگاه رفتند.

الطالبان ذهبوا الى الجامعة.

سوال ۱- عین الفاعل فی العبارات التالية.

الف) تُعْطِي البقرة الحليب. ب) تَجْلِسُ المعلماتُ في صالَةِ الإمتحان.

ج) لا تتحرَّكُ عَيْنُ البومة.

مفعول

الف) يَصِيدُ الصَّيَّادُ الحَمَامَةَ ب) الطَّلَابُ كَتَبُوا رسالةً للمعلِّم.

اركان جمله اسميه ← مبتدا + خبر

مبتدا: اسمی که در **ابتدای** جمله اسمیه می آید مبتدا هست. و علامت آن **ـُ، ان، ون** هست.

الله غافرُ الذُّنوبِ.

المؤمنون فائزونَ في الدنيا و الآخرة

نکته: اگر جمله باضمیر یا اسم اشاره یا (الذي، التي، الذين) شروع شود نوع آن اسمیه هست و موارد ذکر شده مبتدا هستند هر چند علامت مبتدا رو نداشته باشند.

أنتِ تلميذةٌ مؤدِّبٌ. **هذا** كتابٌ معلِّمتنا

الَّذِينَ يجتهدون في الدرسِ ينجحون.

سوال ۳ _ عين المبتدا في العبارات التالية.

هذا خلقُ الله. ب) الغواصونَ يُشاهدونَ أسماكاً مضيئةً.

خبر: به کلمه یا کلماتی که معنی مبتدا را کامل می کنند خبر می گوئیم
خبر اگر اسم باشد غالباً آخر آن **(ـُ، ان، ون)** است.

الله غافرُ الذُّنوبِ

المعلمان مؤدِّبانِ

المسلمون متقدِّمون

انواع خبر

۱_ اسم : اسمی با علامت های (ـُ، ان، ون)

الله على كل شيء **عليه**

۲_ فعل: الله **يَضْرِبُ** الامثال

نکته: برای تشخیص خبر باید **بعد از مبتدا به دنبال اسمی بگردیم**
که (ـُ، ان، ون) داشته باشد. اگر پیدا نکردیم فعل را خبر می گیریم.

سوال ۴- عين الخبر في العبارات التالية

الف) النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا **إِنْتَبَهُوا**. ب) **صَدْرُ** الْعَاقِلِ صُنْدُوقٌ سِرٌّ.

ج) **حُسْنُ** الْأَدَبِ يَسْتُرُ قُبْحَ النَّسَبِ.

نوع دیگری از خبر وجود دارد. و آن عبارت است از **حرف+اسم**

مثل : **المعلم في الصف**

و این زمانی است که ما در جمله اسم با علامتهای (ـُ، ان، ون) و فعل نداشته باشیم .

این نوع خبر در امتحانات داخلی و نهایی نمی آید.

جارو مجرور

حروف جر: إلى، على، ب، ل، ك، من، في، عن

به این حروف «**جار**» هم می‌گوییم.

و به اسم بعد از آن **مجرور به حرف جر** می‌گوییم.

الی المدرسة: جار و مجرور

الی المدرسة: مجرور به حرف جر

اگر زیر حرف جر و اسم بعد از آن خط بکشند باید بنویسید جارو مجرور
ولی اگر فقط زیر اسم بعد از حرف جر خط بکشند باید بنویسید مجرور به
حرف جر

موصوف و صفت

۱- اسم ال دار + اسم ال دار (حرکت آخر مثل هم)

ذهبتُ الى **المَنَاطِقِ المختلفةِ**.

هر دو ال دارند و حرکت آخر آنها مثل هم است و بین آنها فاصله ای
نیست پس **المَنَاطِقِ**: موصوف و **المُختلفة**: صفت هست
نکته: برای جمع غیر انسان صفت به صورت مفرد مؤنث می‌آید.

رأيتُ الأستاذَ الحاذقَ

هر دو ال دارند و حرکت آخر آنها مثل هم است و بین آنها فاصله ای
نیست پس **الأستاذَ**: موصوف و **الحاذقَ**: صفت هست.

۲_ اسم تنوین دار + اسم تنوین دار (حرکت آخر مثل هم)

ذهبتُ الى مدينةٍ كبيرةٍ

هر دو تنوین – دارند و بین آنها فاصله ای نیست پس مدینه: موصوف و کبیره صفت هست.

رأيتُ كتاباً مفيداً

هر دو تنوین – دارند و بین آنها فاصله ای نیست پس کتاباً: موصوف و مفیداً صفت هست.

جاء رجلٌ عالمٌ

هر دو تنوین – دارند و بین آنها فاصله ای نیست پس رجلٌ: موصوف و عالمٌ صفت هست.

موصوف جزو محل اعرابی نیست و خود می تواند فاعل، مفعول، مبتدا و ... باشد .

مضاف و مضاف الیه

مضاف سه چیز را هرگز نمی گیرد

۱- الـ المعلم + المدرسة = معلمُ المدرسة

۲- تنوین --- معلم + مدرسة = معلمُ مدرسة

۳- نون مثنی و جمع

معلمون + المدرسة ⇨ معلمو المدرسة

دقت کنید مضاف (ال، تنوین، ن مثنی و جمع) نمی‌گیرد، ولی **مضاف** الیه می‌تواند ال یا تنوین یا نون مثنی و جمع را داشته باشد یا نداشته باشد **مضاف الیه** همیشه **مجرور** است یعنی آخر آن غالباً (ـین، ـین) دارد.

نکته: اگر در جمله اسم بدون ال و تنوین دیدید این اسم نود درصد مضاف هست و بعد از آن مضاف الیه می‌آید.

قَدْ تَلَجَّأَ **بعضُ** الطیورِ إِلَى حِیلٍ لِّطَرْدِ **مفترسِها** عَنْ **أعشاشِها**
جاء **زینُ** العابدین

فرمول مضاف و مضاف الیه ⇓⇓⇓

۱_ اسم بدون ال و تنوین + اسم

طالب المدرسة

طالب مدرسه

طالبُ مدرسةِ أختِ فاطمة

۲_ اسم بدون ال و تنوین + ضمیر

طالبُها

مدرستنا

نکته: بعد از اسم های زیر حتما مضاف الیه می‌آید.

اسامی دائم الاضافه عبارتند از

۱_ بعد از **کُلّ**، **بعض و جمیع** مضاف الیه می آید

کُلّ التلامیذ، بعضُ الطالبات

۲_ بعد از **مِثْل**

مِثْلَ الأسدِ

۳_ بعد از **غیر**، **سوی**

۴_ بعد از **سبحان و معاذ**

سبحان الله. معاذ الله

۵_ بعد از اسم های **جهت** (فوق، تحت، خلف، امام، عند، بین، حول، یمین، شمال، لَدُنْ، لَدَى، قَبْل، بعد و ...) مضاف الیه می آید. ➔ **فوق المنضدة**

★ اسم های اشاره هیچ وقت مضاف نمیشوند ولی میتوانند مضاف الیه باشند.

ترکیب مخلوط

۱_ اسم بدون ال و تنوین : مضاف و موصوف + **ضمیر** : مضاف الیه +

اسم الدار: صفت

طالبُها العزیزة

طالبة: مضاف و موصوف ها: مضاف الیه العزیزة: صفت

اقوامهم الکافرین

اقوام: مضاف و موصوف هم: مضاف الیه الکافرین: صفت

سؤال: در کدام جمله صفت وجود دارد؟

شَاهَدَ النَّاسُ اصْنَامَهُمُ الْمَكْسَرَةَ

شاهد الناس اصنامهم مُكْسَرَةَ

جواب: در جمله اول. چون در جمله دوم مکسرة ال ندارد.

برای محل اعرابی حال , مستثنی, مفعول مطلق به جزوه دوازدهم
مراجعه کنید

بچه های رشته ادبیات علاوه بر موارد بالا ، اسم و خبر افعال ناقصه
واسم و خبر حروف مشبهة بالفعل و اسم و خبر لای نفی جنس و منادا را
می خوانند

سوال ۵- عین المحل الإعرابی (۱۱ ادبیات خرداد ۱۴۰۳)

الف) الله نورُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ. ب) اعلماءٌ قد بَيَّنَّوا اِبْعَادَ هذا
التأثير. ج) يَظْهَرُ الْكِذْبُ فِي فِلَتَاتِ لِسَانِهِ.

سوال ۶- عین المحل الاعرابی. (۱۲ ادبیات خرداد ۱۴۰۴)

الف) يُشَجِّعُ الْمُتَفَرِّجُونَ فَرِيقَهُمُ الْفَائِزَ.

ب) الْحَسَدُ يُفْسِدُ قُلُوبَ النَّاسِ...

سوال ٧- عين المحل الاعرابى للكلمات التى تحتها خط. (١٢ تجربى و رياضى ١٤٠٤)

الف) أَحَسَّنُ الْحَسَنُ الْخُلُقَ الْحَسَنَ. (ب) يرى الطائرُ الذكيُّ حيواناً مُفْتَرِساً. (ج) اتَّصَلَ السَيِّدُ مُسْلِمِيَّ بِصَدِيقِهِ.

سوال ٨- عين المحل الإعرابى (١١ تجربى ١٤٠٤)

الف) رائحةُ هذه الشَّجَرَةِ كريهةٌ تَهْرَبُ منها الحيواناتُ.
ب) التَّعَنُّتُ طَرَحُ سَوَالٍ صَعْبٍ لِهَدَفٍ إِيْجَادِ الْمَشَقَّةِ.
ج) إِيْخْتَبَرُوا النَّاسَ عِنْدَ صَدَقِ الْحَدِيثِ

سوال ١- عين الفاعل في العبارات التالية.

الف) تُعْطَى البقرةُ الحليبَ. (ب) تَجْلِسُ المعلماتُ في صَالَةِ الإِمْتِحَانِ.
ج) لا تَتَحَرَّكُ عينُ البومة.

سوال ٢- عين المفعول في العبارات التالية

الف) يَصِيدُ الصَّيَّادُ الحمامةَ (ب) الطَّلَّابُ كَتَبُوا رسالةً للمعلِّمِ.

سوال ٣ _ عين المبتدا في العبارات التالية.
هذا خلق الله. (ب) الغواصون يُشاهدون أسماكاً مضيئةً.

سوال ٤ - عين الخبر في العبارات التالية
الف) النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا إِنْتَبَهُوا. (ب) صدرُ العاقلِ صُنْدُوقٌ سرّه.
ج) حُسْنُ الأدبِ يَسْتُرُ قُبْحَ النَّسَبِ.

سوال ٥ - عين المحل الإعرابي (١١ أدبيات خرداد ١٤٠٣)
الف) الله نورُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ. (ب) اعلماءٌ قد بَيَّنَّوا ابْعَادَ هذا التأثيرِ. (ج) يَظْهَرُ الكِذْبُ فِي فِلَتَاتِ لِسَانِهِ.
نورُ: خبر ابْعَادَ: مفعول الكذبُ: فاعل لسانٍ: مضاف اليه

سوال ٦ - عين المحل الاعرابي خرداد ١٤٠٤
الف) يُشَجِّعُ الْمُتَفَرِّجُونَ فَرِيقَهُمُ الْفَائِزَ.
ب) الْحَسَدُ يُفْسِدُ قُلُوبَ النَّاسِ...
المتفرجون: فاعل الفائز: صفت قلوب: مفعول

سوال ٧ - عين المحل الاعرابي للكلمات التي تحتها خط. (١٢ تجربى و رياضى ١٤٠٤)

الف) أَحْسَنُ الْحَسَنِ الْخُلُقِ الْحَسَنِ. (ب) يرى الطَّائِرُ الذَّكِيُّ حيواناً مُفْتَرِساً. (ج) إِنِّصَلَ السَّيِّدُ مُسْلِمِي بَصْدِيقِهِ.

الحَسَن: مضاف اليه الخُلُق: خبر الطائر: فاعل
مفترساً: صفت صديق: مجرور به حرف جر

اسم تفضيل اگر با ترين معنى شود حتما اسم بعدش مضاف اليه هست.

سوال ۸_ عين المحل الإعرابی (۱۱ تجربی ۱۴۰۴)

الف) رائحة هذه الشجرة كريهة تهرب منها الحيوانات.

ب) التعتت طرح سؤال صعب لهدف ايجاد المشقة.

ج) إختبروا الناس عند صدق الحديث

كريهة: خبر الحيوانات: فاعل التعتت: مبتدا صعب: صفت

الناس: مفعول الحديث: مضاف اليه

برای جواب محل اعرابی اول نوع جمله را مشخص کنید. مثلا جمله الف

سوال بالا با رائحة كه اسم است شروع شده و جمله اسمیه هست و اسم

ابتدای جمله یعنی رائحة مبتداست و ما باید دنبال خبر بگردیم

اگر زیر اولین كلمه جمله خط كشیدند و محل اعرابی خواستند ان كلمه

حتما مبتدا است مثل التعتت.